

Inleiding op het boek Richteren

Richteren 1-21

Het boek Richteren heeft zijn naam vanzelfsprekend te danken aan de twaalf richters, die erin voorkomen. Deze richters waren niet alleen maar ‘rechters’ die rechtspraak oefenden, wat overigens een correcte vertaling is van het Hebr. grondwoord. Zij waren *leiders*, doordat zij het volk verlost en het daarna leiding gaven. Het is te vergelijken met de functie van Mozes en Jozua, die tot dan toe de leiders van het volk waren geweest, en ook met de koningen die het volk daarna hebben geleid. Onder die taak viel tevens de rechtspraak; en ook de maatschappelijke, politieke en militaire leiding lag in hun handen.

Tijdsbestek

Het boek Richteren volgt chronologisch op het boek Jozua. De tijd van de richters begint met de dood van Jozua en zijn generatie (Joz. 24:29-31; Richt. 1:1; 2:6-9). De eerste richter wordt al vermeld in het boek Jozua (15:17). Het is Otniël, de zoon van Kalebs broer Kenaz. De tijd van de richters eindigt met de figuur van Samuël (hij wordt ook wel als de laatste richter beschouwd), en de kroning van Saul tot koning. Er bestaat nogal wat verschil van mening over de tijdsduur, uitgedrukt in jaren, die het boek Richteren beslaat. De ramingen gaan uiteen van ca. 200 tot 400 jaar. In de tijd van het boek Richteren speelt zich ook het verhaal van Ruth af (Ruth 1:1).

In het boek Jozua lezen we over de verovering van Kanaän in zijn geheel, en daarna over de veroveringen die de stammen nog moesten voeren om hun erfdeel in bezit te nemen. Er was wel een algehele verovering van het land geweest, maar er waren nog bewoners overgebleven (Joz. 13:1-7; Richt. 3:1-5). Met deze Kanaänieten moesten de stammen individueel afrekenen (vgl. Richt. 2:6). Daarmee begint het boek Richteren in hoofdstuk 1. Verderop lezen we dan over het falen van de stammen om hun erfdeel in bezit te nemen en de gevolgen daarvan.

Het boek Richteren staat in onze Bijbel gerangschikt onder de zg. historische boeken. Het boek is inderdaad een beschrijving van een bepaalde tijd uit de geschiedenis van het volk Israël. Maar het is *meer* dan geschiedschrijving alleen. Zoals bij elk boek in de Bijbel het geval is, heeft het een bepaalde strekking en schuilt er een bedoeling achter de gebeurtenissen die

erin opgenomen zijn. In de Hebreeuwse Bijbel staat het boek Richteren gerangschikt onder de vroege profeten, samen met de boeken Jozua, 1 en 2 Samuël en 1 en 2 Koningen. Dit zijn allemaal geschiedkundige boeken, maar elk met een eigen karakter en bedoeling.

In het boek Richteren komen we in het bijzonder enerzijds de ontrouw van de mens en anderzijds de trouw van God tegen. Het boek is dus niet alleen maar geschiedschrijving. Het heeft ons ook iets te zeggen, te leren. Het confronteert ons met wie de mens is. Het toont ons een bedroevend beeld van de neiging van de mens om steeds opnieuw ontrouw aan God te worden, van Hem af te dwalen en te vervallen tot zonde.

Het boek Richteren is duidelijk *later* geschreven dan het moment waarop de gebeurtenissen plaatsvonden. We lezen immers regelmatig de zin: ‘in die dagen was er geen koning in Israël’ (Richt. 17:6; 18:1; 19:1; 21:25). Dit impliceert dat er daarna wel een koning aan de macht was. Richteren 21:25 is meteen ook het laatste vers van dit boek, daarna brak de tijd van de koningen aan. Het boek is dus geschreven na het tijdsbestek waar het over handelt. Anderzijds is het wellicht ook niet veel later geschreven, want in Richteren 1:21 lezen we nog dat de Jebusieten ‘op de huidige dag’ (van schrijven) in Jeruzalem woonden. Uit 2 Samuël 5:6-10 weten we dat David de Jebusieten verslagen en verdreven heeft. Het tijdstip waarop het boek Richteren geschreven is, ligt dan ook ergens rond 1000 v. Chr.

De schrijver van het boek is ons niet bekend. Mogelijk heeft de profeet Samuël het boek Richteren geschreven. Van hem wordt gezegd dat hij als schrijver voor het volk optrad (1 Sam. 10:25). Wellicht heeft hij uit eerder geschreven bronnen en overleveringen kunnen putten. Een bewijs voor zijn auteurschap is er echter niet. Opvallend is wel dat ook de Talmoed (traktaat Baba Bathra 14b) het auteurschap toekent aan Samuël, evenals dat van de boeken Ruth en 1 en 2 Samuël. Wie de auteur was is eigenlijk niet zo belangrijk (anders was het wel duidelijk meegedeeld). Wel is het van belang in te zien dat God een bedoeling heeft met dit boek en dat het dient tot onderwijs voor ons vandaag.

Een zwarte bladzijde

Het is een zwarte bladzijde in de geschiedenis van Israël. Het boek Richteren wordt gekenmerkt door een steeds terugkerende cyclus: eerst wordt het volk ontrouw aan God en gaat het de afgoden dienen. Vervolgens laat God een van de tegenstanders van Israël sterk worden om Zijn volk (of een deel ervan) te overheersen. Dan komt er inkeer bij de Israëlieten en roepen zij tot God om verlossing. God schenkt hun verlossing door een richter te laten opstaan. Daarna gaat het een tijdje goed, (meestal) zolang die richter leeft. Daarna begint de cyclus weer van vooraf aan.

Deze opeenvolgende cycli vormen echter tevens een *neerwaartse* spiraal. In het algemeen wordt de tijd van vrede onder een richter gaandeweg korter, terwijl de tijd van overheersing door een vijandig volk langer duurt. Ook de richters die optreden zijn steeds minder onbesproken figuren in geestelijk opzicht. Op Otniël valt niets aan te merken. Barak echter wil niet optrekken zonder dat Debora met hem meegaat. Gideon heeft tot tweemaal toe een bevestiging van God nodig (het vlies), en hij noemt zijn zoon Abimelek, d.i. mijn vader is koning. Jefta doet een dwaze belofte aan God, waaruit gebrek aan vertrouwen en kennis van God blijkt. Simson ten slotte doet precies alles wat zijn nazireeërschap hem verbodt (Num. 6). We willen hen echter niet gering schatten. Het waren stuk voor stuk helden die, ondanks moeilijke omstandigheden en eigen zwakheden, God toch gediend hebben en verlossing voor het volk bewerkt hebben.

Een samenvatting van de Richterentijd vinden we in Richteren 2:11-19, waar deze steeds terugkerende cyclus beschreven wordt. We vinden maar liefst twaalf richters in dit boek (Abimelek kan moeilijk een richter worden genoemd, Richt. 9). Acht keer staat er in Richteren dat de Israëlieten (opnieuw) kwaad deden in Gods ogen (2:11; 3:7, 12 (2x); 4:1; 6:1; 10:6; 13:1). Het klinkt als een refrein tijdens het optreden van de richters. In de slothoofdstukken van dit boek, na het optreden van Simson als de laatste richter, klinkt er een ander refrein: 'in die dagen was er geen koning in Israël' (17:6; 18:1; 19:1; 21:25). Het koningschap van God over Zijn volk was niet langer gewenst of voldoende. Het volk wilde een mens als koning (1 Sam. 8:1-9). Dit verlangen is reeds aanwezig in het boek Richteren (vgl. Richt. 8:22; 9:1vv.).

Reeds in het eerste hoofdstuk zien we hoe het in de tijd van de richters achteruit ging. Aanvankelijk vinden we Juda, die samen met Simeon aan zijn veldtocht begon. Ze behaalden overwinningen en de Kanaänieten werden verdreven. Daarna echter lezen we bij de andere stammen, dat zij de inwoners *niet* verdreven hebben. Ten slotte lezen we dat de stam Dan zelf teruggedrongen werd.

Na de dood van de laatste richter Simson eindigt het boek met twee verschrikkelijke geschiedenissen, die aantonen hoe diep het volk gezonken is. De eerste geschiedenis toont ernstig godsdienstig verval (Richt.

17-18). De tweede geschiedenis toont ernstig moreel verval (Richt. 19-21).

God in het boek Richteren

In het boek Richteren zien we hoofdzakelijk twee eigenschappen van God. We komen God tegen als een God die tuchtigt. God had het volk verlost uit Egypte en in het Beloofde Land gebracht. Het was een goed en vruchtbaar land, waar God het volk wilde zegenen (Deut. 8:7-10). Maar Israël faalde in zijn verantwoordelijkheid om God trouw te blijven en om de resterende gebieden te veroveren. Zo verspeelde het de zegen van God. Het vermengde zich met de overgebleven volken en ging hun afgoden dienen. Het volk verbrak daarmee van zijn kant het verbond tussen God en Israël. Daarop tuchtigde God het volk, opdat het naar Hem zou terugkeren. De Kanaänieten hadden heel wat kwade praktijken, tot mensenoffers toe. God wilde niet dat Zijn volk in dezelfde zonden zou vallen. De tuchtigingen van God hebben plaats uit liefde, zoals een ouder zijn kinderen straft. Enerzijds gaat het om Gods eer: het is Zijn volk en dat laat Hij niet zomaar afdwalen. Anderzijds is er de zorg voor het volk: God handelt zoals een ouder dat doet met zijn kinderen, ook al moet het met straf gepaard gaan. Zo is ook de wet niet gegeven om het Israël moeilijk te maken, maar om het te behoeden voor allerlei kwaad. Terechtwijzing en tuchtiging zijn immers ook een teken van Gods liefde en trouw (Hebr. 12:5-13)!

Wij ontmoeten God hier dan ook als een God van *trouw*. Hoe vaak het volk ook faalde en van God afweek, telkens opnieuw redde Hij het door middel van een richter, tot twaalf keer toe. Later sprak God tot Zijn volk via koningen en profeten. Nooit zal God Zijn volk opgeven. Hij zal de beloften die Hij gedaan heeft gestand doen. Hierin zien we de waarheid van het woord: 'Als wij ontrouw zijn – Hij blijft trouw, want Zichzelf kan Hij niet verloochenen' (2 Tim. 2:13). Wat een trouw legt God aan de dag in de geschiedenis van het volk Israël. Omdat God is zoals Hij is, is er altijd hoop en herstel mogelijk: 'Telkens wanneer de Here hun een richter verwekte, was de Here met de richter en verloste hen uit de macht van hun vijanden, zolang die richter leefde; want de Here *werd bewogen* door hun gekerm over hun verdrukkers en benauwers' (Richt. 2:18). Ook in een tijd van verval en ontrouw laat God de Zijnen niet los. Hij laat hen niet zitten met de gevolgen van eigen ontrouw. De liefde van God uit zich door Zijn trouw jegens hen. Zoals een ouder van zijn kind blijft houden, zo houdt God van de Zijnen.

De boeken Richteren en Jozua

Het boek Richteren kan wel als de droevige tegenhanger van het boek Jozua worden beschouwd. In het boek Jozua vinden we hoofdzakelijk trouw en overwinningen. In het boek Richteren vinden we hoofdzakelijk ontrouw en onderdrukkingen (als vorm

van tuchtiging). In het boek Jozua is het volk als geheel *trouw*, terwijl een enkeling (bijv. Achan, Joz. 7) ontrouw blijkt. In het boek Richteren is het precies andersom. Het volk wordt in zijn geheel *ontrouw*, terwijl enkelingen – voornamelijk de richters – trouw blijken te zijn. Sommige richters worden zelfs genoemd in de galerij van geloofshelden in Hebreëën 11, te weten Gideon, Barak, Simson en Jefta (vs. 32).

Men vergelijkt het boek Jozua daarom wel eens met de brief aan de Efeziërs, en het boek Richteren met de tweede brief aan Timoteüs. In Efeziërs staat de eenheid van de gemeente voorop en de geestelijke zegeningen. In de tweede brief aan Timotheüs klinkt de oproep tot individuele trouw te midden van ontrouw. Deze vergelijking is niet zonder grond. Zoals in het boek Jozua de waarschuwing voor ontrouw gericht wordt aan de leidinggevenden van het volk (Joz. 23:2, 12-13), zo heeft ook Paulus de oudsten van de gemeente te Efeze gewaarschuwd (Hand. 20:28-30). Toen Timoteüs zijn tweede brief van Paulus ontving, met een beschrijving van de ontrouw van de gemeente, bevond deze zich ... in Efeze. In Openbaring 2 klinkt juist in de boodschap voor Efeze de oproep terug te keren tot de eerste liefde.

Profetisch perspectief

Zoals gezegd wordt het boek Richteren in de Hebr. Bijbel gerangschikt onder de vroege profeten. De aanduiding ‘vroege’ dient om een onderscheid te maken met de ‘latere’ profeten, te beginnen bij Jesaja. Toch blijft het opmerkelijk dat dit historische boek de aanduiding *profetisch* heeft meegekregen. Het is net als de andere vroege profeten niet zo zeer profetisch in die zin, dat het de toekomst voorspelt. Het doet echter wel een profetisch en moreel beroep op het volk om het te onderwijzen. Wellicht heeft het, samen met de andere profeten, daarom deze benaming gekregen.

Het is ook opmerkelijk dat er een mooie parallel te zien is tussen de geschiedenis van Israël, zoals opgetekend in de vroege profeten, en de geschiedenis waaraan de gemeente deel heeft. Bij de vroege profeten in de Hebreeuwse Bijbel horen de boeken Jozua, Richteren, 1 en 2 Samuël en 1 en 2 Koningen. In het boek Jozua vinden we een trouw volk, met een centraal gezag en bestraffing van het kwaad. Dit komt overeen met de apostolische tijd, het begin van het christendom, dat dezelfde kenmerken toont. Het gezag lag bij Jozua, zoals het ook bij de apostelen lag. Jozua leidde het volk tot de algehele verovering van het land, zoals de apostelen het fundament van de gemeente gelegd hebben (1 Kor. 3:10-12). Vergelijk ook de bestraffing van Achan met de bestraffing van Ananias en Saffira (Joz. 7; Hand. 5:1-11). Het boek Richteren kent niet meer dat centrale gezag, en het wordt gekenmerkt door afval van God en de wanpraktijken die daarmee gepaard gaan – maar evenzeer door de individuele trouw van de richters, wat het volk ten goede komt. Dit komt overeen met de na-apostolische tijd (waarin ook wij leven). Er is een duidelijk verval ingetreden, dat

ook reeds in het Nieuwe Testament te merken is. Dat kleurt heel de geschiedenis van de christenheid. Maar des te meer is de individuele trouw van ware gelovigen belangrijk geworden en soms zelfs van grote invloed geweest (bijv. Luther).

Het boek Richteren kent een ietwat open einde met de verwachting van het koningschap. Het boek Ruth, dat zich aan het eind van de tijd van de richters afspeelt, verwijst dan ook naar koning David. Zo weet ook niemand wanneer de tijd van de gemeente ten einde zal lopen. Maar evenzeer is er de verwachting van het koningschap van Jezus Christus over deze aarde. In de boeken Samuël en Koningen vinden wij dan achtereenvolgens de geschiedenissen van Saul, David en Salomo. Saul is een type van de antichrist, die *eerst* komt. Saul begon zijn koningschap aanvankelijk goed, maar al snel keerde hij zich van God af en keerde hij zich ook tegen de gezalfde David. Zo zal ook de antichrist zich aanvankelijk openbaren als een leider van Israël, totdat zijn ware gedaante openbaar zal worden. De antichrist zal echter tenietgedaan worden door de wederkomende Heer Zelf. Zoals koning David veel strijd heeft gehad om zijn koningschap te vestigen, zal ook de komst van de grote Koning met strijd gepaard gaan. Zoals Salomo een koningschap gekend heeft zonder oorlog, zal de Heer Jezus ook regeren in het duizendjarig Vrederijk.

Indelingen

Het boek Richteren lijkt zelf geen specifieke indeling aan te geven. Meerdere indelingen zijn dan ook voorgesteld. Ze dienen ter ondersteuning van het lezen van dit Bijbelboek.

Indeling 1

1. Richt. 1-2 Ongehoorzaamheid leidt tot nederlaag.
2. Richt. 3-16 Ongehoorzaamheid leidt tot tuchtiging.
3. Richt. 17-21 Ongehoorzaamheid leidt tot verval.

Indeling 2

1. Richt. 1:1-2:5 Achtergronden van Richteren.
 - a. Richt. 1 – Politiek-militaire achtergrond.
 - b. Richt. 2:1-5 – Religieus-geestelijke achtergrond.
2. Richt. 2:6-16:31 De geschiedenissen van het boek.
 - a. Richt. 2:6-3:6 – Inleiding op de geschiedenissen van de richters.
 - b. Richt. 3:7-16:13 – Beschrijving van de geschiedenissen van de richters.
3. Richt. 17-21 Illustraties van de werkelijke toestand tijdens het boek Richteren.
 - a. Richt. 17-18 Het religieuze verval.
 - b. Richt. 19-21 Het morele verval.

Oude Sporen 2009

